O’zbekiston Respublikasi
Oliy ta’lim, fan va innovatsiyalar vazirligi
Termiz davlat universiteti

«Tasdiqlayman»
Termiz davlat universiteti rektori
_________ A. Maraximov
2023 y. «26» 08.

TRANSPORT GEOGRAFIYASI

fanidan

O’QUV DASTURI

Bilim sohasi:	**500000 -**	**Tabiiy fanlar, matematika va statistika**
Ta’lim sohasi:	**530000 -**	**Fizika va tabiiy fanlar**
Ta’lim yo’nalishi:	**60530400 -**	**Geografiya**

Termiz-2023

Fan/modul kodi TGB 304	O'quv yili 2023-2024	Semestr 6	Kreditlar 4	
Fan/ modul turi majburiy	Ta'lim tili o'zbek		Haftadagi dars soatlari 4	
1. Fanning nomi	Auditoriya mashgulotlari		Mustaqil ta'lim (soat)	Jami yuklama
Transport geografiyasi	60		60	120

2. **I. Fanning mazmuni:**

Fanni o'qitishdan maqsad -talabalarda transport geografiyasi fanining ilmiy-nazariy asoslari, xo'jalik tarmog'i sifatida transport tizimlarining shakllanishi va rivojlanishiga doir bilim va malakalarni shakllantirishdan iborat.

Fanning vazifasi talabalarni:
- transport geografiyasi fanining ilmiy-nazariy asoslari bilan tanishtirish;
- hududlarning transport geografik imkoniyatlarini baholash;
- transport kompleksi – zamonaviy jahon xo'jaligining asosiy bo'g'ini sifatida tushuntirish;
- jahon xo'jaligi rivojlanishida transport va yangi transport yo'llarining ahamiyatini baholash;
- mintaqaviy rivojlanish dasturlarida transport infrastrukturasining ahamiyatini yoritib berish;
- transport tizimlarining shakllanishi va rivojlanishi qonuniyatlarini o'rgatish.

II. ASOSIY NAZARIY QISM (ma'ruza mashg'ulotlari)

II.I. Fan tarkibiga quyidagi mavzular kiradi: (THEMES)

1-mavzu: Transport geografiyasi fanining o'rganish ob'ekti, predmeti, vazifalari.

Ob'ekt haqida tushuncha. Fanning predmeti. Transport bilan shug'ullanuvchi fanlar turkumi. Fanning o'rganish metodlari- tarixiy, taqqoslash, ekstropolyatsiya, statistika metodlari.Transport geografiyasi fanining fanlar tizimida tutgan o'rni va ahamiyati.Fanning vujudga kelishi va rivojlanishi.

2-mavzu: Transport geografiyasining asosiy tushunchalari

Transortning taraqqiyoti, ishlab chiqaruvchi kuchlar rivojining umumiy darajasiga va ilmiy texnik taraqqiyotga bog'liqligi. Quruqlik transporti; temir yo;l transporti,avtomobil transporti,hayvonlar kuchiga asoslangan transport. Suv transporti; dengiz transporti, ichki suv transporti,daryo transporti, ko'l transporti. Havo transporti. Quvur transporti. Elektron transport.

3-mavzu:Transportni geografik jihatdan o'rganishdagi yondashuvlar.

Transportning milliy iqtisodiyotdagi o'rni va ahamiyati. Transportdan milliy iqtisodiyotda foydalanish. Ishlab chiqarish joylashuvida transport omili. Transportning aholi va qo'shma korxonalarning joylashuviga ta'siri. Transportni joylashtirishga ta'sir etuvchi omillar.

4 -mavzu: Jahon transport turlari va klassifikatsiyasi.

Quruqlik transporti jahonning eng muhum turi. Dengiz transporti jahon transporti sistemasining eng muhim tarkibiy qismidir. Havo transport sistemasi yo'lovchi transportining asosiy turlaridan biri ekanligi.

5-mavzu: Temir yo'l transporti tasnifi va rivojlanishining ilmiy-texnik muammolari.

Temir yo'l transportining asosiy texnik jihozlari.Temir yo'l transportida tashish turlari.MDH temir yo'l transporti yutuqlari.Temir yo'l transportini rivojlantirishni ilmiy-texnik muammolari.

6-mavzu: Dengiz transporti tasnifi, yutuqlari va rivojlantirish muammolari

Dengiz transporti asosiy texnika jihozlari. Dengiz transportining texnik - iqtisodiy xususiyatlari. MDH dengiz transporti ko'rsatkichlari. Dengiz transportining rivojlantirish muammolari.

7-mavzu: Havo transporti tasnifi, yutuqlari va rivojlantirish muammolari.
Davo transporti texnik jixozlari, boshqarish asoslari. Havo ransportining texnik-iqtisodiy xusuisiyatlari. Havo transporti rivojlantirish muammolari.

8-mavzu: Quvur transporti tasnifi yutuqlari va rivojlanish muammolari.
Quvur transporti tasnifi va asosiy texnik jihozlari. Quvur transporti rivojlanish bosqichlari.Quvur transportini rivojlantirish muammolari .

9-mavzu: Traseka-XXI asr kommunikatsiyasi.
Transport masalalari tarixidan.«Koridor» haqida tushuncha.«TRASYeKA» loyihasining ustuvorligi. Kommuiikatsiyadagi istiqbolli loyihalar.

10-mavzu: Yagona transport tizimida transport tugunlarining ahamiyati.
Transport (tugun) tutashmalarining vazifasi va tarkibiy qismlari. Transport tugunlarini joylashtirish.Transport tutashmalarini rivojlantjrnsh.

11-mavzu: Markaziy Osiyo davlatlari transporti tizimidagi asosiy muommolar.
Mintaqaviy transport tizimini boshqarishning nazariy metodologik asoslari. Markaziy Osiyo transport tizimini boshqarishning xalqaro hamkorlik mexanizmlari. Markaziy Osiyo transport tizimini boshqarish mexanizmining samaradorligini oshirish yo'llari.

12-mavzu: O'zbekiston transport infratuzilmasining rivojlanishi va unga ta'sir etuvchi omillar.
O'zbekistonning geografik o'rni, tabiiy sharoiti, va tabiiy resurslarining transport geografiyasiga ta'siri. Aholi va aholi punktlari joylashuvining transport turlari bilan aloqadorligi. Iqtisodiyotni ixtisoslashuvi va transport turlarining rivojlanish xususiyatlari.

13-mavzu: O'zbekiston transport tizimining tarmoqlar tarkibi.
Respublika transport majmuasi va uning ichki tuzilishi. Avtomobil va temir yo'l transportini shakllanishi va rivojlanishi. Transport turlarida yuk va yo'lovchi tashish dinamikasi.Respublikada transportni hududiy tashkil etish xususiyatlari.

14-mavzu: Respublikada transportni hududiy tashkil etish xususiyatlari.
Mamlakat transport tizimining hududiy tarkibi. Mintaqalarning transport infratuzilmasi bilan ta'minlashish darajasi. Avtomobil va temir yo'l transportini hududiy tashkil etish.

15-mavzu: O'zbekiston transportini rivojlantirishning iqtisodiy geografik asoslari.
Xalqaro avtomobil transporti va kommunikatsiyalarning investitsion faoliyatini samarali boshqarish amaliyotini rivojlantirish. O'zbekiston Respublikasining erkin iqtisodiy zonalari va avtomobil transporti kommunikatsiyalarni rivojlantirishni rag'batlantirish orqali investitsion muhit jozibadorligini boshqarish. Temir yo'l transportini rivojlantirish loyihalari. Havo yo'llari transportini rivojlantirishning istiqbolli yo'nalishlari.

III. Amaliy mashg'ulotlari bo'yicha ko'rsatma va tavsiyalar

3	**1-mavzu: Transport georafiyasiyasi fanini o'rganilishi va rivojlanish tarixi** Transport geografiyasi fanining shakllanish tarixi, rivojlanishi, obyekti, predmeti ,maqsadi va vazifalari, tadqiqot usullari hamda boshqa fanlar bilan aloqadorligi. **2-mavzu: Jahon transport tarmoqlari xaritasini ishlash** Jahon transport tarmoqlarining tarkibi tuzilishi va hududiy yaxlitligi hamda jahon transport tarmoqlari xaritasi tahlili.

3-mavzu: Jahon iqtisodiy aloqalar xaritasini o'rganish

Jahonning iqtisodiy aloqalari jumladan sanoat soxasida, qishloq xo'jaligi sohasidagi aloqalarining rivojlanishida transportning ahamiyati.

4-mavzu: Markaziy Osiyoning transport tuzilmasi

Markaziy Osiyo mamlakatlari va ularning transport tuzilmalarini rivojlanishi hamda tarkibiy tuzilishi.

5-mavzu: O'zbekiston respublikasining transport tarmoqlari xaritasini o'rganish

O'zbekiston respublikasining iqtisodiy geografik o'rni uning jaxon siyosiy xaritasidagi ahamiyati va O'zbekistonno transport tarmoqlari hamda uning o'ziga xos hususiyatlari.

6-mavzu: O'zbekiston respublikasining tashqi iqtisodiy aloqalar xaritasini o'rganish

O'zbekiston respublikasi tashqi iqtisodiy aloqalari va uning kelajak istiqbollarini belgilashda transportning o'rni va ahamiyati.

7-mavzu: Ishlab chiqarishni joylashtirishda transport omilining roli

Ishlab chiqarish kuchlarni joylashtishning asosiy omillari haqida umumiy bilimlarni shakllantirish va mustahkamlash.

8-mavzu: O'zbekiston transport tarmoqlarida yuk tashish bo'yicha statistik ma'lumotlarni tahlil qilish

O'zbekiston transport tarmoqlarida yuk tashish aylanmasini statistic ma'lumotlar asosida tahlil qilishni shakllantirish.

9-mavzu: O'zbekiston transport tarmoqlarida yo'lovchi tashishni statistik ma'lumotlar asosida tahlil qilish

O'zbekiston transport tarmoqlarida yo'lovchi tashish aylanmasini statistic ma'lumotlar asosida tahlil qilish.

10-mavzu: O'zbekiston iqtisodiy rayonlarining transport tarmoqlarini o'rganish

O'zbekiston respublikasi iqtisodiy rayonlarining taqsimlanishi, o'ziga xos hususiyatlari va ularda tashkil etilgan transport tarmoqlarini o'rganish.

11-mavzu: Janubiy iqtisodiy rayon transport tarmoqlari

Janubiy iqtisodiy rayonning transport tarmoqlari, tarkibiy tuzilishi va uning kelajak istiqbollari tog'risidagi ma'lumotlarni o'rganish.

12-mavzu: Surxondaryo viloyatining transport tarmoqlarini o'rganish

Surxondaryo viloyatining iqtisodiy va ijtimoiy rivojlanishida transport tarmoqlarining o'rni va ahamiyatini o'rganish.

Amaliy mashg'ulotlar auditoriyada bir akademik guruhga bir professor-o'qituvchi tomonidan o'tkaziladi. Mashg'ulotlar faol va interaktiv usullar yordamida o'tilishi, mos ravishda pedagogik va axborot texnologiyalar qo'llanilishi maqsadga muvofiq.

IV. MUSTAQIL TA'LIM VA MUSTAQIL ISHLAR
(Independent study and independent work)

Mustaqil ta'lim ma'ruza, amaliy mashg'ulotlariga tayyorgarlik ko'rishdan tashqari fan dasturida ko'rsatilmagan, ammo fan bo'yicha talabaning bilim doirasini kengaytiruvchi qo'shimcha mavzular doirasida berilgan topshiriq savollarini o'z ichiga oladi.

1.Transport georafiyasiyasi fanini o'rganilishi va rivojlanish tarixi
2. Transport geografiyasining fanlar tizizmida tutgan o'rni
3. Jahon xo'jaligi rivojlanishida transport yo'llarining ahamiyati
4. Quruqlik transportiing asosiy turlari
5. Suv transportining asosiy turlari
6. Transport turlarining o'sish dinamikasi
7. O'zbekistonda mustaqillikkacha bo'lgan davrda transport tarmoqlari holati
8. O'zbekistonda transport kommunikatsiyalarini rivojlantirishga xorijiy investitsiyalarning kiritilishi
9. Tashqi iqtisodiy aloqalar va ularning asosiy yo'nalishlari
10. Jahon transport tarmoqlari xaritasini ishlash
11. Jahon iqtisodiy aloqalar xaritasini o'rganish
12. Markaziy Osiyoning transport tuzilmasi
13. O'zbekiston respublikasining transport tarmoqlari xaritasini o'rganish
14. O'zbekiston respublikasining tashqi iqtisodiy xaritasini o'rganish
15. Ishlab chiqarishni joylashtirishda transport omilining roli
16. O'zbekiston transport tarmoqlarida yuk tashish bo'yicha statistik ma'lumotlarni tahlil qilish
17. O'zbekiston transport tarmoqlarida yo'lovchi tashishni statistic ma'lumotlar asosida tahlil qilish.
18. O'zbekiston iqtisodiy rayonlarining transport tarmoqlarini o'rganish
19. Janubiy iqtisodiy rayon transport tarmoqlari
20. Surxondaryo viloyatining transport tarmoqlarini o'rganish

Izoh- Mustaqil ta'lim va mustaqil ish mavzulari hamda ularning bajarilish shakllari , tegishli maksimal ball va topshirish muddatlari modul – kredit bo'yicha taqsimot jadvalida berilgan.

4.	**V. Ta'lim natijalari (Kasbiy kompetensiyalari)** **Learning Outcomes (Professional Competences)** Transport geografiyasi fanini o'zlashtirish uchun o'qitishning ilg'or va zamonaviy usullaridan foydalangan holda, yangi informatsion – pedogogik texnologiyalarni tadbiq etib, talabalarda bilim, ko'nikma va malakalar shakllanadi. Shuningdek, atroflicha bilim olish maqsadida, talabalarga musqatil ish va mustaqil ta'lim beriladi. Bu fanning yutuqlarini Qishloq xo'jaligi geografiyasi va iqtisodiyotning boshqa sohalariga tadbiq etish maqsadga muvofiqdir. **VI. Ta'lim texnologiyalari va metodlari** **(Educational technologies and): methods:** ma'ruzalar; kompyuter texnologiyasi asosida slaydlar namoyishi. amaliy mashg'ulotlar; berilgan topshiriqlar amaliy metodlar asosida olib boriladi. interfaol keys-stadilar; guruhlarda ishlash; klaster taqdimotlarni qilish;
5.	**VII. Kreditlarni olish uchun talablar** **(Requirements for obtaining loans):** Fanga oid nazariy va uslubiy tushunchalarni to'la o'zlashtirish, tahlil natijalarini to'g'ri aks ettira olish, o'rganilayotgan jarayonlar haqida mustaqil mushohada yuritish va joriy, oraliq nazorat shakllarida berilgan vazifa va topshiriqlarni bajarish, yakuniy nazorat bo'yicha test yoki yozma ishni topshirish.
6.	**VIII . Asosiy adabiyotlar:** 1. Никольский И.В. География транспорта. М. 1978. 284с. 2. Xo'jayev B.A. Yagona transport tizimi. T. 1984. 3. Бугренко В.Н. Транспорт в территориальных системах. М. Наука.1987. 4. Ульджабаев К.У. Экономическая реформа на железнадорожном транспорте. Т.Мехнат.1999. 303с. **Qo'shimcha adabiyotlar** 1. Sh.Mirziyoyev. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. Toshkent –"O'zbekiston" -2016.56 B. 2. Sh.Mirziyoyev. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. Toshkent –"O'zbekiston" -2016.488 B. 3. A.Soliyev, M.Nazarov, SH.Qurbonov. O'zbekiston hududlari ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishi. T.MUMTOZ SO'Z. 2010. 4. Usmonov Z.K. O'zbekiston transport tizimining hududiy tashkil etilishi. T.MUMTOZ SO'Z 2020. 5. Транспорт и связь в Республике Узбекистана. 2018. Статистический сборник.- Т.:2018.-84 с. 6. A.Soliyev. O'zbekiston geografiyasi. T. Universitet. 2014. **Elektron-axborot manbalari:** 1. www.undp.uz (Birlashgan Millatlar Tashkiloti Taraqqiyot Dastur Veb-sayti). 2. www.gwpcacena.org 3. www.uzmu.uz 4. www.Ziyonet.uz

7.	**Termiz davlat universiteti tomonidan ishlab chiqilgan va tasdiqlangan.**
8.	**Fan (modul) uchun ma'sul:** **Erdonov Muhammadi** – geografiya kafedrasi muduri. g.f.n. dots. **Niyozov Xo'jaqul** – geografiya kafedrasi o'qituvchisi.
9.	**Taqrizchilar:** **Karimov I.E.** JDPU. Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafed. dots, g.f.b. PhD. **Adilova O.A.** JDPU. Geografiya va iqtisodiy bilim asoslari kafed. dots, g.f.b. PhD